

Pwyllgor: **Pwyllgor Craffu Addysg a Dysgu**
Dyddiad y Cyfarfod: **15 Rhagfyr 2020**
Pwnc yr Adroddiad: **Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2019/20
Blaenau Gwent ac Adroddiad Cynnydd ar y Cynnig
Grant Cyfrwng Cymraeg**
Deiliad y Portffolio: **Portffolio Addysg a Dysgu – Cyng. Joanne Collins**
Cyflwynir yr Adroddiad gan: **Lynn Phillips, Cyfarwyddwr Corfforaethol Addysg**

Llwybr Adrodd								
Tîm Rheoli Cyfarwyddiaeth	Tîm Arweinyddiaeth Gorfforaethol	Deiliad Portffolio/ Cadeirydd	Pwyllgor Archwilio	Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd	Pwyllgor Craffu	Pwyllgor Gweithredol	Cyngor	Arall (nodwch)
25.11.20	25.11.20	03.12.20			15.12.20	15.12.20		

1. **Diben yr Adroddiad**

1.1 Diben yr adroddiad yw rhoi cyfle i'r Pwyllgor Craffu Addysg a Dysgu edrych yn fanwl ar gynnydd ar Gynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg (WESP) 2017-2020 Blaenau Gwent a'r cynnig grant cyfrwng Cymraeg cysylltiedig.

2. **Cwmpas a Chefndir**

- 2.1 Mae Adran 84 Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013 yn ei gwneud yn ofynnol i bob Cyngor baratoi Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg (WESP).
- 2.2 Diben y WESP yw cyflwyno dull gweithredu a chyfeiriad strategol y Cyngor wrth ddatblygu a chyflenwi darpariaeth cyfrwng Cymraeg ac addysg Gymraeg. Cafodd y cynllun ei gymeradwyo gan y Pwyllgor Gweithredol a'i lofnodi gan y Cyfarwyddwr Corfforaethol yn 2016. Mae'r WESP wedi'i seilio a'i lywio gan Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg gyfredol Llywodraeth Cymru (Ebrill 2010) ynghyd â datganiad polisi ar gyfer 2015-16.
- 2.3 Gweledigaeth Llywodraeth Cymru yw gweld un filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. I gyflawni hynny mae Llywodraeth Cymru yn credu fod angen cyfarch y meysydd allweddol dilynol:
- mwy o blant mewn addysg cyfrwng Cymraeg;
 - gwell cynllunio yng nghyswllt sut mae pobl yn dysgu'r iaith;
 - cyfleoedd mwy hygyrch i bobl ddefnyddio'r iaith;
 - seilwaith cryfach a chwyldro i wella darpariaeth ddigidol yn y Gymraeg;
a
 - newid yn y ffordd y siaradwn am yr iaith.
- 2.4 Yn ôl y cyfrifiad diweddaraf (2011), roedd 562,000 o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru. Nod y strategaeth genedlaethol yw bron ddyblu nifer y siaradwyr Cymraeg erbyn canol y ganrif.

- 2.5 Mae Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2017-20 Blaenau Gwent (gweler **Atodiad 1** am fwy o wybodaeth) yn alinio'n uniongyrchol gyda fframweithiau strategol Llywodraeth Cymru a hefyd y Cyngor ar y Gymraeg. Gellir crynhoi'r blaenoriaethau strategol a amlygwyd yn y ddrafft ddogfen WESP ar gyfer y tair blynedd nesaf fel sy'n dilyn:
- Codi proffil a lefelau cyfranogiad ar gyfer addysg cyfrwng Cymraeg ar draws y Fwrdeistref Sirol erbyn 2020, i gyfrannu at y weledigaeth o filiwn o siaradwyr erbyn 2050.
 - Cynyddu'r cynnig darpariaeth blynnyddoedd cynnar i ysgogi galw gan rieni i alluogi twf ar draws y Fwrdeistref Sirol.
 - Cynyddu cyfraddau pontio o ddarpariaeth feithrin cyfrwng Cymraeg i Ysgol Gymraeg Bro Helyg gan 50% yn 2020.
 - Gweithio'n rhanbarthol gydag awdurdodau lleol De Ddwyrain Cymru i sicrhau lleoedd ar gyfer disgyblion Blaenau Gwent mewn darpariaeth uwchradd cyfrwng Cymraeg rhwng 2017-2020 a thu hwnt.
 - Gwella deilliannau disgyblion cyfrwng Cymraeg erbyn 2020 fel bod disgyblion yn codi eu huchelgais ac yn gwella eu cyfleoedd bywyd.
- 2.6 Cafodd cynllun WESP ei gymeradwyo'n ffurfiol gan Lywodraeth Cymru ym mis Mawrth 2018. Blaenau Gwent oedd y Cyngor cyntaf a'r unig Gyngor o fewn rhanbarth Consortiwm De Ddwyrain Cymru ar y pryd i gael cymeradwyaeth i'r cynllun heb unrhyw ddiwygiadau pellach.
- 2.7 Ynghyd ag adolygiad o'r WESP, caiff strwythur, aelodaeth a dogfennau cysylltiedig Fforwm Addysg Gymraeg Blaenau Gwent eu hadolygu a'u cryfhau'n flynyddol (gweler **Atodiad 2** – Cylch Gorchwyl y Fforwm Addysg Gymraeg i gael mwy o wybodaeth).
- 2.8 Oherwydd pandemig COVID-19, 3 o bedwar cyfarfod y Fforwm Addysg Gymraeg a gynhaliwyd yn ystod blwyddyn academaidd 2019/20 gydag aelodaeth, presenoldeb ac ymgysylltu ar lefel uchel drwy'r cyfan. Mae partneriaid wedi sôn am effeithlonrwydd y Fforwm, sydd yn ei dro wedi cael argraff gadarnhaol ar aelodau, presenoldeb a deilliannau.
- 2.9 Yn ogystal, mae'r Rheolwr Trawsnewid Addysg yn gadeirydd Is-grŵp Cynllunio Rhanbarthol ar Leoedd a'r Galw am Ysgolion y Fforwm . Cyfarfu'r grŵp ddwywaith allan o 4 cyfarfod yn ystod blwyddyn academaidd 2019/20. Mae ffocws y grŵp fel sy'n dilyn:
- Cydlynu trefniadau arolwg ar y galw am addysg cyfrwng Cymraeg
 - Canlyniad a dadansoddiad yr ymgynghoriad
 - Hyrwyddo a chyfathrebu
 - Adolygiad rhanbarthol o ddarpariaeth uwchradd, grant cyfrwng Cymraeg a chynigion Band B
 - Ymgynghori a strategaeth/cynllun hyrwyddo.
- 2.10 Mae'r Cyngor wedi gweithio gydag awdurdodau cyfagos drwy'r Fforwm i ddatblygu llyfryn yn hyrwyddo manteision bod yn ddwyieithog. Caiff y ddogfen ei hadolygu'n flynyddol a'i rhannu gyda theuluoedd darpar ddisgyblion. Caiff

hefyd ei gysylltu gyda'r broses dderbyn a'i rhannu gyda gweithwyr iechyd proffesiynol, gosodiadau blynyddoedd cynnar, ysgolion a phartneriaid/gweithwyr proffesiynol eraill. Mae copi o'r llyfryn hefyd ar gael ar wefan y Cyngor.

- 2.11 Bu'n flwyddyn anodd i gynnal y cynnydd cryf a wnaed yn gysylltiedig â chyflenwi'r Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg drwy gydol 2018/19. Fodd bynnag, mae'r awdurdod lleol a'i bartneriaid wedi parhau'n ymroddedig i gyflenwi WESP, gan hefyd gefnogi datblygu adnoddau ac ymgysylltu ledled yr awdurdod lleol yn ystod y cyfnod ymateb argyfwng ac ail-agor ysgolion yn ddilynol.
- 2.12 Mae hunanasesiad 2019/20 Blaenau Gwent yn seiliedig ar gynnydd allweddol yn unol â phob maes blaenoriaeth. Cafodd yr hunan-asesiad ei gynnal ar Oren, gyda chyfradd cwblhau o gymharu â chynllun gweithredu 2019/20 fel sy'n dilyn:
- 84% (neu 49 cam gweithredu) wedi eu cwblhau;
 - 7% (neu 4 cam gweithredu) yn mynd rhagddynt; a
 - 9% (5 cam gweithredu) yn cael eu datblygu.

Gweler yr Adroddiad Blynyddol a atodir i gael gwerthusiad mwy manwl o'r deilliannau (**Atodiad 3**).

Cynllun 10 Mlynedd Blaenau Gwent

- 2.13 Yn 2017 cynhaliodd Llywodraeth Cymru adolygiad cyflym o'r Cynlluniau a gynigiwyd gan awdurdodau lleol. Mae'r adolygiad yn cydnabod yr angen am newid, nid yn unig yn nhermau uchelgeisiau cynlluniau unigol, ond hefyd o ran y fframwaith deddfwriaethol a nodwyd gan Lywodraeth Cymru. Dangosodd yr adolygiad angen i newid y rheoliadau a'r canllawiau, ynghyd â newid sylweddol yn null cynllunio Llywodraeth Cymru ac awdurdodau lleol. Yn ddilynol, adolygodd Llywodraeth Cymru y fframwaith deddfwriaethol yn gysylltiedig gyda'r WESP, gyda'r ffocws allweddol ar greu fframwaith sy'n galluogi awdurdodau lleol i ddatblygu cynlluniau strategol hirdymor.
- 2.14 Cyn pandemig COVID-19, fe wnaeth Llywodraeth Cymru hi'n ofynnol i awdurdodau lleol gyflwyno eu drafft gynllun 10-mlynedd cyntaf i Weinidogion Cymru erbyn 31 Ionawr 2021; fodd bynnag, oherwydd y pandemig a gofynion ymateb argyfwng cysylltiedig, cafodd yr amserlen ar gyfer cyflwyno ei diweddarau. Yn dilyn y cyfnod drafftio ac ymgynghori dilynol, cafodd Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) 2019 (gweler **Atodiad 4** i gael mwy o wybodaeth), ynghyd â'r canllawiau drafft eu gosod ar 5 Rhagfyr 2019 a daethant i rym ar 1 Ionawr 2020 gyda disgwyl canllawiau diwygiedig ym mis Ionawr 2021. Mae'n rhaid i awdurdodau lleol gyflwyno eu drafft gynllun 1-mlynedd cyntaf i Weinidogion Cymru ar 31 Ionawr 2022, gyda'r cynllun yn dod i rym o fis Medi 2022. Bydd WESP presennol Blaenau Gwent yn parhau'n weithredol tan y dyddiad hwnnw.
- 2.15 Mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i gynlluniau awdurdodau lleol gynnwys y dilynol:
- Gweledigaeth glir a chryno yn seiliedig ar y targed a gytunwyd

- Proffil addysg lleol (nifer dysgwyr oedran ysgol, nifer pob ysgol dan bob categori, a'r nifer dysgwyr o fewn pob categori ysgol)
- Data allweddol ar gyfer pob deiliant (sylfaen uchel ac amcanestyniadau)
- Unrhyw gynlluniau lefel uchel neu ffactorau sy'n effeithio ar addysg yn y sir
- Nodau ac amcanion clir dan y 7 deiliant
- Cysylltiad clir rhwng sut mae pob agwedd o'r cynllun yn cyfrannu at y weledigaeth a'r targed cynhwysfawr
- Cysylltiad clir rhwng y cynllun a strategaethau eraill a meysydd polisi perthnasol awdurdodau lleol.

2.16 Mae Addysg eisoes wedi dechrau gweithio gyda Fforwm Addysg Gymraeg Blaenau Gwent i sefydlu drafft gynllun 10 mlynedd ar gyfer ymgynghori a chymeradwyaeth erbyn 31 Ionawr 2022. Daw'r cynllun i rym ar 1 Medi 2022 ar ôl derbyn cymeradwyaeth y Gweinidog. Trefnwyd gweithdy gyda gwasanaethau a phartneriaid perthnasol ym mis Rhagfyr 2020 i ddechrau gweithio ar y blaenoriaethau a'r broses ymgynghori gysylltiedig.

3. Opsiynau ar gyfer Argymhelliad

3.1 **Opsiwn 1:** Y Pwyllgor Craffu Addysg a Dysgu yn ystyried ac yn derbyn yr adroddiad a'r llwybr gweithredu cysylltiedig.

3.2 **Opsiwn 2:** Y Pwyllgor Craffu Addysg a Dysgu yn rhoi sylwadau'n gysylltiedig â gwelliannau y gellir eu gwneud, yn unol â gweithredu'r WESP presennol a datblygu WESP 10-mlynedd Blaenau Gwent.

4. Tystiolaeth o sut mae'r pwnc hwn yn cefnogi cyflawni'r Cynllun Corfforaethol / Cyfrifoldebau Statudol / Cynllun Llesiant Blaenau Gwent

4.1 Mae'n ofyniad statudol ar y Cyngor i baratoi dogfen WESP yn unol ag Adran 84 Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2014. Mae addysg yn flaenoriaeth yng Nghynllun Corfforaethol y Cyngor, gyda chynllunio lleoedd ysgol a mynediad i addysg cyfrwng Cymraeg yn unol â dewisiadau rhieni yn elfennau hanfodol yn hynny.

4.2 Mae'r WESP yn ganolog wrth sicrhau mynediad parhaus i a datblygu'r Gymraeg yn unol â nod Llywodraeth Cymru o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Mae addysg hefyd yn cyfrannu'n sylweddol at Gynllun Llesiant Blaenau Gwent yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru), sy'n ei gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus weithio tuag at saith nod llesiant, un ohonynt yn 'Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu'. Mae gan y Cyngor ddyletswydd i hyrwyddo a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg a gweithio at y nodau llesiant. Mae gan y broses ar gyfer cynllunio addysg cyfrwng Cymraeg hefyd sail statudol dan Adran 48 Deddf 2013.

5. Goblygiadau pob Opsiwn

5.1 Effaith ar y Gyllideb (effaith tymor byr a hirdymor)

Nid oes unrhyw oblygiadau cyllidebol yn gysylltiedig gyda'r adroddiad hwn; fodd bynnag mae goblygiadau refeniw yn gysylltiedig gyda'r cynnig grant cyfrwng Cymraeg. Caiff y goblygiadau hyn eu hamlinellu mewn adroddiad ar wahân ac o fewn y ddogfen ymgynghori.

5.2 Risg yn cynnwys Camau Lliniaru

Mae'r goblygiadau dilynol yn berthnasol i Gynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2017-20:

- Methiant i gyflawni'r deilliannau a'r targedau a sefydlwyd o fewn y cynllun - caiff hyn ei liniaru gan y trefniadau monitro helaeth sydd yn eu lle. Mae'r tîm Trawsnewid Addysg yn adolygu cynnydd yn fisol, ac wedyn rhoddir adroddiad bob tymor i'r Fforwm Addysg Gymraeg, eir ag ef drwy brosesau gwleidyddol y Cyngor a rhoddir adroddiad i Lywodraeth Cymru bob blwyddyn.
- Cydymffurfiaeth gyda dyletswydd statudol a gofynion deddfwriaethol – caiff hyn ei reoli yn unol ag adolygu a datblygu polisi a chanllawiau, ynghyd ag adnewyddu WESP ac adroddiadau blynyddol.
- Materion cynaliadwyedd o fewn y stad ysgol yn gysylltiedig ag addysg cyfrwng Cymraeg – caiff hyn ei reoli a'i liniaru gan ymgyrchoedd hyrwyddo blynyddol, asesiadau seiliedig ar alw, capasiti ysgolion ac amcanestyniadau. Mae'r model egin a gynigiwyd hefyd yn rhoi cyfle i gyfarch galw cudd, tra'n annog twf pellach.

5.3 Cyfreithiol

Mae'n ofyniad cyfreithiol ar y Cyngor i baratoi, gweithredu a diweddarau'r Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg

5.4 Adnoddau Dynol

Datblygwyd y Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2017/20 gan y tîm Trawsnewid Addysg, sy'n goruchwyllo gweithredu ac adolygu'r cynllun o fewn Blaenau Gwent. Mae gan y Cyfarwyddwr Corfforaethol, gyda chefnogaeth y Tîm Arweinyddiaeth Gorfforaethol ehangach, rôl allweddol wrth sicrhau y caiff camau gweithredu allweddol cysylltiedig â staff eu cyflenwi'n effeithlon.

6. Tystiolaeth Gefnogi

6.1 Gwybodaeth Perfformiad a Data

Mae'r tîm Trawsnewid Addysg wedi cynnal adolygiad o'r cynllun gweithredu cysylltiedig yn ddiweddar (mae mwy o wybodaeth yn **Atodiad 3**), sy'n cyflawni'r diben o fonitro cynnydd o gymharu â deilliannau.

6.2 Deilliant disgwylidig i'r cyhoedd

Mae'r WESP yn anelu i sicrhau, hwyluso, datblygu a gwella addysg cyfrwng Cymraeg, ynghyd â mynediad i ddarpariaeth gysylltiedig yn lleol.

6.3 Ymgyfraniad (ymgyngoriad, ymgysylltiad, cyfranogiad)

Mae anghenion ac ymgysylltiad rhanddeiliaid a defnyddwyr yn hollbwysig ac yn ffocws allweddol o WESP, ei weithrediad a'i fonitro. Cynhelir ymgyngoriad ar y Cynllun yn ystod y cyfnod cynhyrchu a chaiff ei adolygu'n flynyddol. Yn ychwanegol, caiff prosesau ymgyngori â'r cyhoedd a phartneriaid eu defnyddio i lywio datblygu, cynnydd a dysgu yn gysylltiedig â chyflenwi'r cynllun.

6.4 Meddwl am yr Hirdymor (blaengynllunio)

Mae'r WESP yn gydnaws â'r Cynllun Corfforaethol ac ar hyn o bryd yn cwmpasu'r cyfnod 2017 i 2022, gydag adolygiad pellach ar y gweill yn ystod 2021/22, a ddilynir gan gweithredu a chyhoeddi Cynllun 10-mllynedd newydd

yn 2022. Mae'r WESP yn rhoi dull gweithredu strategol ac mae'n sylfaen i gyfeiriad a chyflenwi darpariaeth ac addysg cyfrwng Cymraeg ym Mlaenau Gwent.

6.5 **Ffocws ataliol**

Mae'r WESP yn anelu i sefydlu targedau clir, siapio, llywio a gwella cyflenwi darpariaeth ac addysg cyfrwng Cymraeg. Mae'r cynllun hefyd yn ceisio mynd i'r afael â phroblemau a bylchau sy'n bodoli, gan wella cyflenwi, ymgysylltu a chydlyniaeth.

6.6 **Cydweithio/gweithio partneriaeth**

Mae Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg Blaenau Gwent angen dull cydweithio yn nhermau datblygiad, gweithredu, monitro a dilyniant. Caiff hyn ei gynnal drwy'r Fforwm Cymraeg mewn Addysg, sydd â chynrychiolaeth eang o blith sefydliadau partner a grwpiau rhanddeiliaid; ac a gafodd ei sicrhau drwy brosesau gwleidyddol y Cyngor ac adroddiadau i Lywodraeth Cymru.

6.7 **Integreiddio (ar draws meysydd gwasanaeth)**

Mae Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg Blaenau Gwent wedi'i alinio gyda gofal plant, addysg a chwarae blynyddoedd cynnar; cynllunio lleoedd disgyblion, trefniadaeth ysgolion, Ysgolion 21ain Ganrif a gwaith y Cyfarwyddiaeth Gwasanaethau Cymdeithasol ac Amgylchedd ac Adfywio. Mae'n hanfodol integreiddio gwasanaethau i sicrhau gweithredu effeithlon, tra hefyd yn sicrhau mynediad addas i addysg cyfrwng Cymraeg a darpariaeth gysylltiedig. Caiff y cynllun ei fonitro gan y Fforwm Cymraeg mewn Addysg, ac mae hefyd yn bwydo i fforymau allweddol arall h.y. Derbyn i Ysgolion, Bwrdd Rhaglen Ysgolion y 21ain Ganrif ac yn y blaen.

6.8 **Asesiad Sgrinio Effaith ar Gydraddoldeb a dynodi os oes angen asesiad effaith llawn**

Cafodd Asesiad llawn ei gwblhau yn unol â'r WESP, a benderfynodd nad oes unrhyw effaith negyddol ar y nodweddion gwarchoddedig, gydag effaith gadarnhaol ar y Gymraeg. Mae'r polisi yn hyrwyddo cyfle cyfartal i bawb, yng nghyswllt cael mynediad i addysg cyfrwng Cymraeg a darpariaeth gysylltiedig.

7. **Trefniadau Monitro**

7.1 Mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl diweddariad blynyddol ar y cynnydd a wnaed ar y WESP. Fel canlyniad, mae'r tîm Trawsnewid Addysg yn adolygu ac yn monitro'r WESP yn fisol, gan roi adroddiadau bob tymor i'r Fforwm Addysg Gymraeg ac adroddiadau blynyddol i Lywodraeth Cymru. Yn ychwanegol, eir ag adroddiadau datblygu a chynnydd y Fforwm drwy brosesau gwleidyddol y Cyngor yn flynyddol. Mae'r Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg hefyd yn ffocws allweddol ar gyfer Bwrdd Rhaglen Ysgolion 21ain Ganrif a'r Fforwm Derbyn.

- **Atodiad 1 – Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2017-20 Blaenau Gwent**

<https://www.blaenau-gwent.gov.uk/en/council/policies-plans-strategies/blaenau-gwent-welsh-in-education-strategic-plan-20172020/>

- **Atodiad 2 – Cylch Gorchwyl y Fforwm Addysg Gymraeg**
- **Atodiad 3 – Adroddiad Blynyddol WESP 2019**
- **Atodiad 4 – Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) 2019**
<http://www.legislation.gov.uk/wsi/2019/1489/made>